

5. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 [Електроннийресурс]./Режимдоступу:
http://www.mfa.gr/images/docs/pagkosmia_zitimata/resolution_sdgs.pdf
6. United Nations Millennium Declaration Resolution adopted by the General Assembly 8 September 2000 [Електроннийресурс]./Режимдоступу:
<http://www.un.org/>

Володимир Горин

Тернопільський національний економічний університет

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Глобальні тенденції розвитку світової економіки на поч. ХХІ ст. вказують на поглиблення дисбалансу між високими темпами економічного зростання та погіршенням найважливіших показників людського розвитку. Характерними явищами сьогодення стали підвищення рівня безробіття, подальше поглиблення нерівності населення за доходами у більшості країн світу. Відповіддю на ці виклики став розвиток наукових концепцій, покликаних віднайти рецепти підтримання усталених високих темпів зростання економіки із забезпеченням більш рівного доступу до ресурсів.

В межах цієї парадигми глобального розвитку отримала широке визнання концепція інклюзивного сталого розвитку, що пропагує збільшення рівня участі усіх громадян в процесі економічного зростання та справедливий розподіл його результатів. Концепція інклюзивного зростання прийшла на зміну концепції соціальної держави, що пропагувала забезпечення рівності за рахунок активної політики соціальних трансфертів. Насправді, суспільство може забезпечувати вигоди від економічного зростання для пасивних учасників, що не беруть участі у збільшенні ВВП, за рахунок розвитку системи соціальних трансфертів. Однак, така політика може провокувати непомірне зростання дефіциту бюджету, ріст міграції, утриманства працездатних. Натомість, ідейне підґрунтя інклюзивного зростання інше – забезпечення високого рівня життя населення за рахунок залучення якомога більшої його частини до активної економічної діяльності.

Вирішальне місце серед складових забезпечення інклюзивного зростання й забезпечення соціальної рівності, справедливого розподілу ресурсів належить фіскальній політиці. Остання може впливати на доходи населення прямо, через регулювання обсягу особистих доходів індивіда, а

також опосередковано, через посилення конкурентоспроможності економіки, створення сприятливих умов для ведення господарської діяльності, а отже, – зростання зайнятості та рівня трудових доходів громадян. Традиційно, у наукових колах рецептами зниження нерівності визначають посилення прогресії в оподаткуванні особистих доходів, розширення бази оподаткування та ін. Однак, такі рецепти здатні забезпечити перерозподіл ресурсів і зниження нерівності лише в короткостроковому періоді і можуть послабити конкурентоспроможність країни, підриваючи таким чином основу для економічного росту в майбутньому. На перший план під час реформ у царині оподаткування виходять простота процедур виконання податкових зобов'язань, встановлення правил оподаткування, адекватних до економічних реалій. Додатковим чинником посилення конкурентоспроможності країни як передумови для забезпечення стійкого інклюзивного зростання є обґрунтоване регулювання рівня податкового навантаження на корпоративні доходи.

Торкаючись питання коригування ставки податку на прибуток, то у цьому питанні необхідно враховувати такі аспекти як збереження мотивації суб'єктів господарювання до ведення підприємницької діяльності, а також забезпечення конкурентоспроможності нашої країни порівняно з країнами-сусідами. З цієї точки зору ставка податку на прибуток в Україні є дещо завищеною, оскільки у більшості сусідніх держав вона є нижчою: в Угорщині – 9%, у Болгарії 10%, Молдові – 12%, Литві – 15%, Румунії – 16%. Не зважаючи на те, що базова ставка податку на прибуток підприємств у Польщі складає 19%, для малого бізнесу діє пільгова ставка на рівні 9% [6]. Крім цього, оподаткування прибутку в Україні позбавлене інвестиційного стимулюючого компонента, що значно стримує інвестиційні процеси. У зв'язку з цим, доречним було б повернення до ідеї про поступове зниження ставки податку на прибуток до рівня 10-14%, що посилює б інвестиційну привабливість України та, водночас, дало б змогу уникнути одномоментного падіння доходів бюджетів.

В останні роки у науковому середовищі активно дискутується питання заміни податку на прибуток податком на виведений капітал. Відповідно до проекту, оподаткуванню зі ставкою 15% підлягатиме тільки та частина прибутку компаній, яка буде спрямовуватись на споживання, тоді як частина прибутку, що реінвестується, буде звільнена від оподаткування. Однак, операції з виведення капіталу (виплата роялті, процентів, переказ коштів тощо) оподатковуватимуться за ставкою 20%. Перевагами впровадження цього податку називають мінімізацію стимулів для приховування прибутку від оподаткування, а також стимулювання інвестицій [5]. Головними негативними ознаками податку на виведений

капітал є те, що в перші роки після введення від спричинить величезні втрати доходів бюджету, а його ефективність щодо стимулювання інвестицій повною мірою не доведена. Податок на виведений капітал також неоднозначний з точки зору «вільного» трактування фіскальними органами операцій, які можуть належати до таких, що пов'язані з виведенням капіталу. Крім цього, стимулювати інвестиції можливо за рахунок введення відповідної пільги для усіх підприємств без заміни податку на прибуток.

Торкаючись питання реформування ПДФО в контексті його відповідності вимогам інклюзивного зростання, значні дискусії викликає питання повернення до прогресії ставок податку. П. Бечко, Л. Барабаш, Н. Бондаренко, С. Власюк вважають, що саме прогресія ставок в оподаткуванні доходів населення робить можливим втілення соціальної програми уряду, перерозподіл благ у суспільстві [1, с. 457]. На думку В. Тропіної, відмова від прогресивної шкали ставок ПДФО призвела до «втрати найефективнішого за своєю дією інструменту державної політики регулювання доходів населення» [4].

Здавалося б, доречність повернення до прогресії ставок ПДФО не викликає сумнівів. Втім, на думку Л. Задорожньої, жодна прогресія ставок не здатна повністю вбити стимули до нарощування капіталу, однак може мотивувати платника до пошуку більш сприятливої юрисдикції для ведення діяльності [2, с. 95]. Прогресивна шкала ставок ПДФО, з точки зору класичного розуміння податку, виступає як антистимул до праці, новацій, ризику, що втілюється у вищих доходах платника [3, с. 652].

На нашу думку, використання прогресивного підходу в оподаткуванні особистих доходів без дієвої боротьби із заниженням фонду оплати праці та використанням нелегальних трудових відносин не матиме належного ефекту, однак може викликати додаткове зростання масштабів ухилення від сплати ПДФО. На думку фахівців, масове поширення такого явища, як оплата праці в «конверті» призведе до того, що підвищені ставки податку будуть сплачувати тільки у державному секторі та працівники бюджетних установ. Натомість, бізнес зможе уникнути підвищеного податкового навантаження.

Процес вдосконалення справляння ПДФО не можна розглядати тільки як внутрішню справу, особливо в період активної глобалізації світо господарських зв'язків. На сьогодні застосування пропорційного підходу (єдиної ставки) до оподаткування доходів населення важливе з точки зору конкурентоспроможності країни. На сьогодні єдину ставку податку впроваджено у Литві, Румунії, Білорусі, з 2008 року – в Болгарії, у 2014-2015 рр. вона була впроваджена у Латвії та Естонії [7]. Примітно, що на відміну від країн Західної Європи, у державах сусідах України ставка прибуткового податку помітно нижча за нашу і складає від 10% у Болгарії

до 16% у Румунії. Таким чином, повернення до прогресивної шкали ПДФО може викликати погіршення позиції України у порівнянні з сусідніми країнами за критеріями сприятливості ведення бізнесу та рівня податкового тиску.

Зважаючи на наведені аргументи, повернення до прогресивної шкали ставок ПДФО на теперішній час вважаємо передчасним. Однак, з точки зору забезпечення соціальної справедливості оподаткування, вважаємо неприйнятним застосування зниженої ставки податку для пасивних доходів. Якщо взяти за критерій оцінювання зусилля, які має прикласти платник для отримання доходу, то пасивні доходи можна трактувати як привласнений результат діяльності сторонніх осіб. Для його отримання власник прикладає значно менші зусилля, ніж працівник, який одержав зарплату. З цієї точки зору, а також з огляду на зарубіжний досвід, більш справедливим було б оподатковувати пасивні доходи за ставками дещо вищими за базову ставку податку, яка складає 18%.

Література

1. Бечко П., Барабаш Л., Бондаренко Н., Власюк С. Напрями посилення соціальної спрямованості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 3. С. 452-461.
2. Задорожня Л. А. Регулятивна ефективність персонального прибуткового податку: приклад України. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Університет ДФС України, Ірпінь, 2017.
3. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика; пер. з англ. Львів: Просвіта, 1997. Ч. 1: Макроекономіка, 1997. 671 с.
4. Тропіна В. Б. Податок із доходів фізичних осіб: новий закон – нові питання. *Фінанси України*. 2004. №4. С. 63–68.
5. Що таке податок на виведений капітал і чому не всі хочуть його в Україні. URL: <https://www.buh24.com.ua/shho-take-podatok-na-vivedeniy-kapital-i-chomu-ne-vsi-hochut-yogo-v-ukrayini/>
6. Corporate Tax Rates 2019. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-corporate-tax-rates.pdf>
7. Tax Rates Online. URL: <https://home.kpmg.com/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/taxrates-online.html>.